

خەلکىكى كەم لە رۇڭھەلەتاي ناوەرەست لەو برۆايدان كە ئەمىرىكا بۇ ھۆكاري تری جیا لە بەردۆۋەندى خۇي دەستىخاتە عىراقىۋە

Author: David Hirst

(نوسىنى دەپتيد ھىرىست لە لەندەن (ذمارە يەك، 28 ي شوباتى 2003

راضلە كىنمان بەم دىمەنە سامناكە بىرۆايدىمانى بەدواداھات بەرامبەر سەرنجى رەسمى ئەمىرىكى بەرامبەرى، كە طوايا لەوانە، ئەو كاري تىران بىت نەك عىراق. ئاش ۋەند مانىكى تر و لە رۇڭھەلەتاي توركيا، ھەزارانى ئەو كوردانەم بىنى كە لە دەست ئۇئەراسىۋنى ئەفغال، ئەو ھەولەي سەدام بۇ دەستىبە سەركردنى ھالەتايە كوردەكان بە كىمبارانكردنى لاني كەم 100 ھەزار كەسيان، ھەلەتايون. كاردانەۋەي ئەمىرىكا و بىطومان رۇڭئاۋاش بە طىشتى، بۇ ئەو تاۋانە جىنۇسايدىيە زۇر كەم بو

ئىستا دەردەكەۋىت ئەو سىياسەتە بە ئەنقەست بوە. لەو سىياسەتەدا كە دۇنالد رامسفىلدى ۋەزىرى بەرطرى و ئەندامە طرنطەكانى تری ئارىزطارة نوپكان لەو ئىدارەيەي ئىستادا، بەرئۆبەرى ئايەبەرزىبون، ئەمىرىكا ئاليدابو بە عىراقىۋە لە جەنطەكەيدا لە دىي تىرانى ئسولې ئايەتوللا خومەينى، و لە ئاش كارەساتى ھەلەبجە بە بەرئرسەكان راطەبەندرابو كەلەبرى ئەو درۇ بكن و راستىەكان بشۆيىن

بۇبە زەحمەتە برۆا بە ھىض يەككە لەو ئامانجە ئاكانەي ئىدارەي ئەمىرىكا بىكەت كە جەنطى دىي عىراقى ئىۋەبەستۆتەۋە، ۋەك "ئازادكردنى" خەلکى عىراق و طۇرىنى ردىمى دىكتاتورى سەدام بە سىستىمىكى "دىموكراتى". بەلكو ئاسانترە كە لەطلەل ئەوانەدا بىت كە تەنھا ئەجىنداى بەردۆۋەندى ئايەتاي ئەمىرىكا دەبىن، ئەو شتەي ئارىزطارة نوپكان ئەۋەندە خۇيان ماندوناكەن بە شارندەۋەۋەي

رۇڭھەلەتاي ناوەرەست لەبەردەمى طۇرانىكى طەۋرەي جىۋئۇلۇتىكى وادىيە كە لە ھەلۆەشاندىنەۋەي ئىمىنراتۇرىيەي عوسمانىيەۋە نمونەي نەبوە. ئەمىرىكا دەستىداۋەتە ئرۇڭھەلەتاي ئىستعمارناسايانە، كە داپىركردنى راستەوخۇ و كۇنتىرۇلكردن دەطرىتەۋە كە بەراورد دەكرىت لەطلەل ئەو كوردە ئىستعماربانەي بەرئانیا و فەرەنسا 80 سال لەمەۋبەر دەيانكرد و ئەمىرىكا خۇي دىي بوو. بىرۇكە بنەرتەيكە ئەۋەبە كە ردىمىكى سەربە ئەمىرىكا لە عىراق دايمەزىتتە، دواتر ئەم دەۋلەتە دەۋلەمەند و سترانجىيە بطۇرىت بۇ بىكەبەك بۇ نەخشەيەكى طەۋرەتر كە ھەمو ناۋسەكە دىتتە دىر كۇنتىرۇلى سىياسەتى ئەمىرىكى كارتىكراۋ بە ئىسرائىلەۋە

فەلەستىنەكان، داۋاي ئەۋەي بە تەۋاۋى دادەبىرىن لە كۇمەكى عەرەبى، ناصاردەكرىن ملىدەن بۇ ئانارتايدىكى دارىزداۋ كە ئەۋبىش بۇسۋنى ئارىل شارۇنە بۇ رىكەۋىتنى كۇتايى. ئىشەسازى نەۋىي خۇمالىكراۋى عىراق دەدەرىت بە كەرتى تايبەت و ئەمىرىكا بالادەستى خۇي دايندەكات بەسەردا و لە ئىطەي بەھىزىۋە، سىياسەتى بەرھەمەتبان و ناردن و نرخدانان بۇ ھەموو ناۋسەكە ديارىدەكات، بەۋەش بالادەستى باۋى سەۋدىيە ھەلدەتەكىتتە، ئۇتېك بېھىزدەكات و سەردەمى نەۋىكى ھەرزان و زۇر دىتتەكايەۋە

ئەو ئاۋاتە ئىستعمارناسايانە ھۆكاري باشن بۇ ئەۋەي عەرەب دىابەتى جەنط بكن. كىشەكە لەۋەدايە بەو دىابەتەيكرىدەبان، دىابەتى خۇزطەكانى ئەو عەرەبانە دەكەن، كە عىراقىيەكان خۇيان و لە ھەموو كەس زياتر ئەۋەندىدارن و مافى ئەو دەنطە طرنطەيان ھەبە بۇ داھانوي خۇيان. عىراقىيەكان دەيانەۋىت رىزطارىان بىت لە سەدام حسىن. بەلاي ئۇئۇسىۋنى عىراقىيەۋە بەھانەي جەنط-كە ھەلۆەشاندىنەۋەي ۋەكە كۇكۇدەكانى سەدامە- بەھانەيەكى ھەلەيە، يا لاني كەم دانەيەكى لاۋەكەي. ئەۋەي بەلاي ئەۋانەۋە طرنطە برىارى 687 نەبۋە UN درندەيى بىۋىتەي ردىمەكەي سەدامە، لەطلەل يان بە بى ئەۋەكەنە. بۇ ئۇئۇسىۋن ھەرطىز برىارى سەردەكى كە داۋاي ۋەككردنى عىراق دەكات، بەلكو برىارى 688 بوە كە داۋاي كۇتايى ھىتان دەكات بە "سەركوتكردنى" خەلکى عىراق

ھەربە لاي ئۇئۇسىۋنەۋە، ھىض رىتەك نىيە بۇ جىبەجىكردنى ئەو برىارە، تەدەخولې ھىزىكى سەربازى نىۋەۋەلەتەي نەبىت. خۇ ئەطەر واشدەرزىۋو ئەو ھىزە زۇرىيە يان ھەموۋى ئەمىرىكىش بىت، بابىت. ئەۋان لەۋ ۋەند سالىي تىشودا ھەموو شىتېكىان تافىكردۆتەۋە: تىرۇركردن، كودەتاي سەربازى، ياخىبونى تىرۇرىستانە، رائەرىنى جەماۋەرى. رائەرىنى 1991 لە ھەموۋى نىزىكتر بوو لە سەركەۋتەۋە. رائەرىنەكە سەربىنەطرت تەنھا لە بەرئەۋەي-لە خىانەتېكى شەرمەبىنەر دا- ئىدارەي جۇرچ بۇشى باۋك ئىشتىپىرى نىۋەۋەلەتەي كىشايەدۋاۋە، لە كاتىكدا ھىزەكانى لە باشور بون و دەپانوانى بە ئاسانى ئەو كارە بكن

ھەندىك لە بەشە سەردەكىەكانى ئۇئۇسىۋن طومانبان ھەبو دەربارەي دەستىۋەردانى ئەمىرىكا. نەك لەبەر ئەو ھۆكارانەي كە عەرەب ھەبانە، بەلكو لەبەرئەۋەي ئەۋان دەپانوىست دلنابىكرتەۋە لەۋەي ئەمىرىكا جىبىيە لە : يەكەم، لابردنى سەدام حسىن و دوۋەم دامەزراندنى سىستىمىكى طونجاۋ لە جىي. ئەۋان ھىشتا طومانبان ھەبە لەۋەي دوۋەمىان

جىاۋازىيەكە ئەۋەندە طەۋرەيە لەتوان عىراقى و عەرەبەكان دەربارەي ئەو جەنطەي بەرئۆبەي، ھەندىك لە رۇڭنامە عەرەبىيەكان سەركردەكانى ئۇئۇسىۋنى عىراقى بە خائىن ناۋدەبەن لەبەرئەۋەي ئامادەن ھاۋكاري شەپتايىكى بىطانە بكن لەدەي ئەۋەي خۇيان

بەلّام ئۇو تۇمەتبارکردنە تەنھا ئۇو شلەدانە رەوشتی و سیاسیە روندەکاتەووە کە عەرەبەکان تیی کەوتون لەم کاتە طرنط و ھەستیاریەدا.
ئەوان ئییان وایە کە ھیرشی طەورەي داھاتو بەرامبەر ھەمو جیھانی عەرەب دەبیّت نەک تەنھا عیراق.

بەلّام ئۇوان توشی ئەم کارەساتە نەدەبون ئەطەر لەم 20 سالتەي رابردودا، دانیان بەووەدانیبە کە سەدام ضیە، سوکتین و
ویرانکەرتین سەرکردەي عەرەب، خرائترین دەرکەوتنی ئۇو نەخۆشیەي کە نزیکەي ھەموو کۆمەلە عەرەبیەکانی طرتوتەووە. ئەطەر
ئۇوان درکیان بەووەبکردایە، ھوسۆزدەبون لەطەل ئۇو عیراقیانەي کە دەبو تەحەمولی سەدام بکەن و یارمەتیان دەدان بۇ کۆتابی
ئێھینانی.

کاتیك سەدام کوردەکانی کیمیایارانکرد، لەوانیە کەمیک سەرزەنشت کرابیّت لە لایەن رۆژئاواوە. بەلّام ئۇو کەمە بەس بو بۇ ئەووەي
رەزیمە عەرەبیەکان لە ریتی جامیعیەي عەرەبیەووە، "ئەوئەری ھاوکاری" خۇیان رابطەینن بۇي.

بیانوەکان ضەندە رەوا بن بۇ جەنط بەرناکردن، ضەککردنی عیراق یان طۆرینی رەزیم، ئەوا ھەر وەک دەریزینی ئۇو دەبلستانداردە
دەبیرین کە بە تەنیا طەورەترین ھۆکارە بۇ ئەووەي دوزمنایەتي عەرەب بۇ ئەمریکا بطاتە ئۇو ئاستەي. ئەمریکا ھەمو رقی خۆي
دەکات لە ھەمانکادا بەردەوامە لەسەر UN دەبارتینی بەسەر ولاتیکی عەرەبییدا لەبەر ئەووەي ضەکی کۆکۆدی ھەیە و تیشیلی بریارەکانی
ئاراستنی ئیسرایل کە تۆماریکی کۆنتر، فیلکردنیکی زباتر و نایاسایی و تەواو مەترسیداری ھەیە لە کردنی ھەمان ئۇو شتانەدا.

دەبیطید ھیرست نووسەر و لیکۆلەرەووەي رۆژھەلانی ناوەرآستە لە بەیروت.

Location: [Middle East](#)
[Palestine](#)
[Israel](#)
[Turkey](#)

Source URL: <https://iwpr.net/ku/global-voices/khlakyaky-km-l-riwdhhlaly-nwrist-lw-briwydn-k>